

การพัฒนาชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา Developmental Community on The Principles of Buddhism

สุภกิจ โสทัต*

บทคัดย่อ

การพัฒนาชุมชน คือ กระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือกันระหว่างสมาชิกทุกเพศทุกวัยในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม สังคม และจิตใจให้ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ การพัฒนาต้องพัฒนาทั้งด้านจิตใจและวัตถุไปพร้อมๆ กัน ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวไว้ว่า “เป้าหมายของการพัฒนา คือ การปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจอันเกิดจากความมีอิสรภาพที่พึ่งตนเองได้”

หลักคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ ให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้เบิกบานแจ่มใส การนำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน ก็เชื่อได้ว่าจะทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

คำสำคัญ : การพัฒนาชุมชน, พระพุทธศาสนา

Abstract

Community Development are process that set from the Cooperation between everybody in community. They accompany to do the activity for change of economy, politics, environment social and mind to high up. Then they can rely on themselves. The development must develop both of mind and material. As of Prayudh Payulto (P.A. Payulto) said that Development target are release themselves to pass from suffer both of body and mind that born from freedom that can rely on themselves.

* อาจารย์ ดร., ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

The Doctrine of heart in Buddhism are push people to do the goodness refrain from the malignance and do the pure mind. The Doctrine lead of Buddha to apply to the community Devebpnevt can make believe that every activity will go to the objective as of effectiveness and sustainable.

Keyword : Developmental Community; Buddhism

บทนำ

การพัฒนาชุมชนมาจากคำ ๓ คำ คือ การพัฒนา+ชุม+ชน พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. ๒๕๓๐ ให้ความหมายว่า

การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญ

ชุม หมายถึง การมีมาก

ชน หมายถึง คน

ชุมชน หมายถึง คนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน^๑

การพัฒนาชุมชน จึงหมายถึง การทำให้คนที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน จากคำจำกัดความนี้จึงมีได้หมายถึง การทำให้ถนน แม่น้ำ ลำคลอง วิชาการ หรือวิชาชีพต่าง ๆ ให้เจริญก้าวหน้า นำสมัย แต่หมายความว่า การทำให้คนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชนที่อยู่อาศัยรวมๆ กัน ในกลุ่มนั้น ๆ เจริญขึ้นทุก ๆ ด้าน และนี่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

การจะพัฒนาชุมชนให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของแต่ละบุคคลในชุมชน และต้องเข้าใจในวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ของคนในชุมชนด้วย

พระพุทธศาสนา คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หลักคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ ให้คนทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้เบิกบานแจ่มใส การพัฒนาชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนา จึงหมายความว่า การทำให้คนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกันเจริญขึ้นโดยให้ความรู้ และปฏิบัติตามหลักคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งก็คือ ให้คนเหล่านั้นปฏิบัติดี งดเว้นการประพฤดิชั่ว และทำให้จิตใจของเขาให้เบิกบานแจ่มใส คนที่ได้รับการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนาจึงเป็นผู้มีความมั่นคงในการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ

^๑ราชบัณฑิตสถาน, พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. ๒๕๓๐, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช, ๒๕๕๔), หน้า ๑๗๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)^๒ กล่าวถึง เป้าหมายของการพัฒนาคนว่าการปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจโดยการให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจ อันเกิดจากความมีอิสรภาพที่พึ่งตนเองได้ และความเข้มแข็งของบุคคลและสังคมโดยมีตัวชี้วัด ๔ ประการ คือ

๑. พัฒนากาย เป็นการพัฒนาทางกายภาพของคน ได้แก่การมี ร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคร้าย ไข้เจ็บ ไม่ขาดอาหาร มีเครื่องนุ่งห่ม มีที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค มีสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมที่ดี

๒. พัฒนาศีล เป็นการพัฒนาคนด้านระเบียบ กฎเกณฑ์ กฎหมาย ซึ่งเป็นกติกาในการร่วมกันในสังคมให้สงบสุข เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เป็นการพัฒนาคนด้านสังคม

๓. พัฒนาจิต เป็นการพัฒนาคนทางด้านจิตใจให้สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติ ๓ ด้าน คือ

(๓.๑) คุณภาพจิต เป็นจิตที่มีพื้นฐานที่ดี หรือมีจิตเป็นพรหมวิหารธรรม ๔^๓ ได้แก่ ๑) มีเมตตา มีความรัก ความเป็นมิตร ความปรารถนาดีประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น ๒) มีความกรุณา มีใจเสียสละ แบ่งปัน มีน้ำใจ เผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี ๓) มีมุทิตา มีใจเบิกบานพลอยยินดี เมื่อคนในชุมชน ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและของเขาเหล่านั้น ๔) มีอุเบกขา มีใจเป็นกลาง โดยดำรงอยู่ในธรรมตามที่ตนพิจารณาเห็นด้วยปัญญา มีจิตเรียบตรงจุดตรงซ่ง ไม่เอนเอียงด้วยความรักและความชัง ไม่ซ้ำเติมเมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จทุกข์ พิจารณาเห็นการกระทำของเขาเหล่านั้นตามหลักแห่งกรรมอันควรได้รับผลดีหรือชั่ว อยู่ที่เหตุที่ตนกระทำ

(๓.๒) สมรรถภาพจิต คือ จิตที่มีความสามารถ เนื่องจากจิตถูกฝึกให้มีสติความพากเพียร สู้งาน อุตทน อดทนได้ดี หรือมีจิตเป็นธรรมอันทำให้งาม ๒ ประการ^๔ คือ ๑) มีขันติ มีความอดทน อดได้ทนได้เพื่อบรรลุความดีงามและความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ๒) มีโสรจจะ มีความเสถียร มีอหิยาศัยงาม รักความประณีตหมัดจด เรียบร้อย งดงาม

(๓.๓) สุขภาพจิต คือ จิตที่มีสุขภาพดี มีจิตใจเป็นสุข สดชื่น ร่าเริง เบิกบาน ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว หรือ จิตที่มีหลักธรรมสติปัญญา ๔^๕ คือ มีที่ตั้งของจิต มีการตั้งสติกำหนดพิจารณา สิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริงของตัวมันเอง ๔ ด้าน ได้แก่

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมนิภ, ๒๕๓๗), หน้า ๗๙-๘๑.

^๓ ที่.ม.๑๐/๑๘๔๘/๒๒๕ ; ที่.ปา. ๑๑/๒๒๘/๒๓๒ ; อภิ.ส. ๓๔/๑๙๐/๓๕ ; วิสุทฺธิ. ๒/๑๒๔.

^๔ วินย.๕/๒๔๔/๓๓๕,อง. ทุก. ๒๐/๔๑๐/๑๑๘.

^๕ ที่.ม.๑๐/๒๓๗-๓๐๐/๓๒๕-๓๕๑.

๑) กายานุปัสสนา สติปัฏฐาน คือการตั้งสติกำหนดพิจารณากาย ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นเพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา

๒) เวทนานุปัสสนา สติปัฏฐาน คือการตั้งสติกำหนดจิตพิจารณาเวทนา ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา

๓) จิตตานุปัสสนา สติปัฏฐาน คือ การตั้งสติกำหนดจิตพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นเพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา

๔) อัมมานุปัสสนา สติปัฏฐาน คือการตั้งสติกำหนดจิตพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นเพียงเพียงแต่ธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเราเขา

๕. พัฒนาปัญญา เป็นการพัฒนาด้านปัญญา ให้มีความรู้ความเข้าใจในศิลป์ และศาสตร์ต่างๆ ของสังขาร คือโรคและชีวิต โดยพัฒนาปัญญา ๓ ด้านคือ^๖

(๕.๑) จินตมยปัญญา คือปัญญาเกิดแต่การคิด การพิจารณาหาเหตุผลในการพัฒนาชุมชนของตนอย่างรอบรู้ รู้ทั่ว เข้าใจ และรู้ซึ้ง

(๕.๒) สุตมยปัญญา คือ ปัญญาเกิดแต่การได้ยินได้ฟัง และได้ศึกษาเล่าเรียนมา แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนอย่างรอบคอบ

(๕.๓) ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรม ลงมือ ปฏิบัติตามแผนการการพัฒนาชุมชนของตนอย่างเข้าใจ และรู้ซึ้ง จำเป็นต้องให้คนรู้จักกติกา ในการอยู่ร่วมกันในสังคมให้สงบสุข เป็นธรรมกับทุกฝ่าย การพัฒนาชุมชนทางด้านกายภาพ และทางด้านศีลธรรม จะประสบผลสำเร็จได้นั้น พื้นฐานสำคัญอยู่ที่การพัฒนาทางด้านจิตใจ โดยใช้หลักธรรมดังที่กล่าวข้างต้น จึงทำให้ตนมีความสุขทางกายและความสุขทางจิตใจ มีอิสรภาพพึ่งพาตนเองได้ มีความเข้มแข็ง เป็นการปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากทุกข์ทั้งทางกาย และจิตใจ เมื่อบุคคลเป็นดังนี้ก็ได้ชื่อว่า ได้รับการพัฒนาแล้ว

เมื่อคนในชุมชนได้รับการพัฒนาทางกายและจิตใจให้เข้มแข็งแล้วการพัฒนาทางด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านอื่นๆอีก ของชุมชนก็จะตามมาโดยยึดหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาชุมชนก็จะประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน และมีความสุขสงบในชีวิต ตัวอย่าง เช่น หลวงพ่ออนาน แห่งวัดสามัคคี จังหวัดสุรินทร์ อ่างโน สัมพันธ์ เตชะอธิกและคณะ กล่าวว่า หลวงพ่ออนาน ได้ใช้หลักธรรมขัดเกลาสั่งสอนชาวบ้าน เพื่อให้

^๖ ที.ปา. ๑๑/๒๒๘/๒๓๑; อภิ.วิ.๓๕/๘๐๔/๔๓๘.

เกิดความพร้อมที่จะร่วมมือกัน ทำงานเพื่อพัฒนาแก้ปัญหาชีวิตและชุมชน โดยหลักธรรมอริยสัจ ๔^๗ การสั่งสอนธรรมของท่านได้จัดคนในชุมชนเป็นกลุ่มเล็กๆ และใช้ชีวิตซึมซับตามธรรมชาติของคนแต่ละระดับให้เกิดความเข้าใจ เหตุและผลของปัญหาและวิธีแก้ปัญหา ซึ่งมีกระบวนการอธิบาย การสอนอริยสัจ ๔ ไว้ดังนี้

๑. ทุกข์ ท่านสอนให้ประชาชนสำรวจความทุกข์กายและใจของตนเองโดยใช้ส่วนหนึ่งของหลักธรรม โยนิโสมนัสสิกการ คือ การใช้ความคิดทักท้วงด้วยการระลึกให้ได้ว่า ความทุกข์ที่มีอยู่มีอะไรบ้าง เช่น ทุกข์ทางกาย ได้แก่ การเจ็บป่วย ขาดอาหาร ไม่มีที่อยู่อาศัย ทุกข์ทางใจ ได้แก่ การไม่มีสิ่งที่อยากได้ออยากเป็น เช่น ความมีชื่อเสียง การได้รับการยอมรับจากสังคม

๒. สมุทัย เมื่อได้คำตอบว่า ความทุกข์กายความทุกข์ใจ ของคนคืออะไรแล้ว ท่านก็จะใช้อีกส่วนหนึ่งของหลักธรรมโยนิโสมนัสสิกการ คือ การพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สาเหตุเหตุผล แยกแยะวิเคราะห์ดูด้วยปัญญาได้เห็น สิ่งนั้นๆหรือปัญหานั้นๆ ตามสภาวะตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย^๘

๓. นิโรธ คือการรู้จักความดับทุกข์ ท่านสอนให้ภาวนาเพื่อฝึกอบรมจิตใจให้สงบ โดยใช้หลักธรรมหรือกรรมฐาน ๒^๙ คือ

๑) สมถภาวนา ได้แก่การฝึกอบรมจิต ให้เกิดความสงบมีสมาธิ ทำให้จิตเป็นกลางเป็นเหตุเป็นผล และรู้ที่เกิดปัญหาอย่างแท้จริง เช่นความอยากมีอยากเป็น ก็ลดและระงับด้วยการไม่อยากมีไม่อยากเป็น หรือคนเป็นโรงเบาหวาน ต้องลดการรับประทานของหวานลง เป็นต้น

๒) วิปัสสนาภาวนา ได้แก่การฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตให้เป็นอิสระ ไม่ผูกพันหรือยึดติดกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นต้นเหตุให้เกิดปัญหา เมื่อปัญหาหมด ความทุกข์ก็จะดับไป นั่นคือการดับทุกข์

๔. มรรค คือการทำให้เกิดความดับทุกข์ นั่นจะเกิดขึ้นลอยๆไม่ได้ จะต้องมิชอบปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ หรือจุดหมายของงานที่ได้ตั้งเอาไว้ หลวงพ่ออนานใช้วิธีดับทุกข์ของชาวบ้าน ในเรื่องหนี้สิน โดยให้มีกิจกรรมในชุมชน ๓ กิจกรรม คือ สหบาลข้าว ร้านค้าชุมชน และกลุ่มออมทรัพย์ ผลจากการดำเนินการทั้ง ๓ กิจกรรม และควบคู่ไปกับกิจกรรมอื่นๆ ทำให้ชาวบ้านลดหนี้สินลง และบางรายหมดหนี้สิน มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น ลดอบายมุขต่างๆ ลง ทำให้ชุมชนสงบสุขมากขึ้น

^๗ สัมพันธ์ เตชะอธิกะและคณะ, ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๒๔.

^๘ ส.ม. ๑๘/๕-๑๒๙ /๒-๓๖, อัง.ทูก. ๒๐/๖๐-๑๘๖/๑๓-๑๔.

^๙ ที.ปา. ๑๑/๓๗๙/๒๕๐; อัง. ทูก. ๒๐/๒๗๕/๗๗.

การพัฒนาชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาทางด้านเศรษฐกิจ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขในปัจจุบันได้นั้น ควรยึดหลักธรรมทวิภูฏธัมมิกัตถประโยชน์^{๑๐} ประการได้แก่

๑) อุฏฐานสัมปทา คือการถึงพร้อมด้วยความหมั่นเพียรในการ ปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพสุจริต มีความชำนาญ รู้จักการใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตรา หาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี

๒) อารักขสัมปทา คือการถึงพร้อมด้วยการคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานอันตนได้ ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตราย หรือเสื่อมเสีย

๓) กัลยาณมิตรตตา คือการคบคนดีเป็นมิตร รู้จักกำหนดคบคนในถิ่นที่ตนอาศัย เลือกลงเรียนศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

๔) สมชีวิตา คือ การมีความเป็นอยู่เหมาะสม รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ผิดเคือง ให้รายได้เหนือรายจ่ายมีประหยัดเก็บไว้ การที่คนในชุมชนดำเนินชีวิตตามหลักธรรมนี้ จะช่วยให้เศรษฐกิจของชุมชนเข้มแข็ง เพราะประชาชนมีความขยันหมั่นเพียร รู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้ รู้จักอดออมและใช้จ่ายทรัพย์อย่างคุ้มค่า ไม่สร้างหนี้สิน และเป็นอิสระแก่ตน

การพัฒนาชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาทางการเมือง และการปกครอง

พระมหานพพล กนต์สีโล (สายสินธุ์)^{๑๑} กล่าวว่า การปกครองมิได้เน้นถึงรูปแบบ หรือระบอบของการปกครอง แต่จะเน้นการปกครองในรูปแบบของความสัมพันธ์ ระหว่างผู้ปกครองกับพลเมืองเป็นหลัก หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาการเมืองในระบบประชาธิปไตย คือ หลักธรรมาธิปไตย เป็นหลักธรรมที่ถือเอา หลักการความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม และเหตุผลเป็นใหญ่ รวมทั้งปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรม ๗ ประการ ได้แก่^{๑๒}

^{๑๐} อัง.อุฏฐก. ๒๓/๑๑๔/๒๘๙.

^{๑๑} พระมหานพพล กนต์สีโล (สายสินธุ์), “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรสงคราม”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๑๒} พระมหาโพธิ์ สัตยาวัช, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนศึกษากรณี : พระเทพสิมาภรณ์กับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๒).

๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ การประชุมพบปะปรึกษาหารือมีความจำเป็นที่จะช่วยระดมความคิดเห็น หาข้อยุติร่วมกัน การวางระเบียบกติกาทิศทางสังคม หรือแม้กระทั่งการปรับความเข้าใจระหว่างกัน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อระบบการปกครอง

๒. ความพร้อมเพียงกันในการเข้าประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพียงกันเลิกประชุม ตลอดถึงความพร้อมเพียงในการทำกิจการงานทุกอย่างที่เข้าร่วมกัน อันเป็นผลทำให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะ ไม่แบ่งแยกฝักฝ่าย

๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ การให้ความเคารพยึดถือปฏิบัติในกฎระเบียบกติกาทิศทางสังคมที่ตกลงกันไว้ อย่างเคร่งครัด ที่สมาชิกในสังคมได้ร่วมกันบัญญัติหรือตกลงกันไว้ เป็นการชี้ให้เห็นถึงการให้ความเคารพในกฎเกณฑ์ที่บัญญัติเอาไว้ หากเพิกถอนสิ่งที่ตั้งมาเหล่านั้น ก็จะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความขาดความเคารพ ยำเกรงในสิ่งที่ตั้งมาเหล่านั้น อันอาจจะส่งผลไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมในภายหลังได้

๔. การให้ความเคารพ ยำเกรง นับถือ ให้เกียรติผู้ใหญ่ของบ้านเมืองและยอมรับฟังข้อคิดเห็นไม่ละเลยต่อคำแนะนำตักเตือนของท่าน ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ผ่านประสบการณ์เป็นเวลายาวนาน ข้อนี้จึงมีลักษณะคล้ายกับข้อ ๓ ต่างกันแต่ข้อนี้เน้นที่ตัวบุคคล ส่วนข้อที่ ๓ เน้นที่หลักการ

๕. การให้เกียรติ ค้ำครอง ป้องกันสตรีมิให้ถูกข่มเหงรังแก หลักการข้อนี้มุ่งถึงการป้องกันละเมิดสิทธิสตรีซึ่งสังคมดั้งเดิมถือว่า สตรีนั้นไม่ค่อยมีปากเสียงหรือบทบาทในสังคม แต่อย่างไรก็ตาม สตรีก็มีบทบาทในครอบครัว หากสตรีมิได้รับการค้ำครองก็อาจจะกระทบกระเทือนถึงความดีงามภายในสังคมได้

๖. การให้ความเคารพบูชาสักการะเจดีย์ ปุชนิยสถาน ปุชนิยวัตถุ อนุสาวรีย์ประชาชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความจำ เร้าใจให้ทำความดีเป็นศูนย์รวมจิตใจ ทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติ ไม่ปล่อยให้ประเพณีหรือการบูชาต่างๆ ที่เคยกระทำต่อปุชนิยสถานเหล่านั้นสูญหายไป

๗. การให้การอารักขา บำรุง ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรมแก่สมณพราหมณ์ นักบวช ผู้ทรงศีลธรรมอันบริสุทธิ์ ผู้เป็นตัวอย่างทางศีลธรรม และขอให้ตั้งใจไว้ว่าท่านที่ทรงคุณธรรมเหล่านั้นที่ยังไม่มาพึ่งมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ข้อนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญในสถาบัน ศาสนา อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน หากผู้ปกครองหรือผู้บริหารชุมชน ไม่ให้ความสำคัญ ถือว่า ขาดสรรพกำลังในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความสันติสุขร่มเย็น

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน ตามหลักพระพุทธศาสนาทางด้านการเมือง การปกครองที่ใช้หลักธรรมาธิปไตย และอธิปไตยธรรม ๗ ประการแล้ว จะทำให้ชุมชนเกิดความสมัครสมานสามัคคี ไม่มีการแบ่งฝักฝ่าย ทำให้คนในชุมชนมีสิทธิเสรีภาพ ในการดำเนินชีวิตอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน

การพัฒนาชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาทางด้านสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีข้อความในพระไตรปิฎกกล่าวไว้หลายแห่งเช่น ในพระสูตรต้นตปิฎก พุทธศาสนาได้สนับสนุนให้คนโดยทั่วไป นำประโยชน์ส่วนรวมส่งเสริมให้มีการบำรุงรักษาเสริมสร้างสิ่งสาธารณะประโยชน์แก่ชุมชนจะมีผลานิสงค์ที่ยิ่งใหญ่ ดังใน วนโรปสูตร พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า “ชนเหล่าใด สร้างอาศรม สวนไม้ ดอกไม้ ปลูกหมั้วไม้ สร้างสะพาน และชนเหล่าใดให้โรงน้ำเป็นทาน สร้างบ่อน้ำ สร้างบ้านพักอาศัย ชนเหล่านั้นย่อมมีบุญ เจริญในการทุกเมื่อ ทั้งกลางวันและกลางคืน ชนเหล่านั้นตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีล เป็นผู้ไปสวรรค์” จากตัวอย่างที่นำมากล่าวถึงนี้ แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

การพัฒนาชุมชนตามหลักพระพุทธศาสนาทางสังคม การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมสรุปได้ว่าหากชุมชนใดใช้หลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะประสบผลสำเร็จอย่างยิ่งย่น มีความสงบสุข มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๓๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. ๒๕๓๐. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร :

วัฒนาพานิช, ๒๕๓๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). ความสำคัญของพระพุทธศาสนา ในฐานะศาสนาประจำชาติ.

กรุงเทพมหานคร : สหธรรม, ๒๕๓๙.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม . พิมพ์ครั้งที่ ๘ .

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์, ๒๕๓๘.

ยุชฉัตร วุฒิมณี. การพัฒนาชุมชน : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : บางกอกฟลอก, ๒๕๓๔.

สัมพันธ์ เตชะอิตะ และคณะ. ศักยภาพเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร :

ธรรมสภา. ๒๕๓๗.

(๒) วิทยานิพนธ์

พระมหานพพล กนต์สีโล (สายสินธุ์). “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จังหวัด

สมุทรสงคราม”, วิทยานิพนธ์

พระมหาโพธิ์สิทธิ์ สัตยาวิฑู. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนศึกษากรณี : พระเทพสิมาภรณ์กับการ

พัฒนาชนบทในจังหวัด